

Svátky jara - 2. díl

5. NEDĚLE – SMRTNÁ (SMRTELNÁ) - 29.3.2020

Název připomíná, že myšlenky věřících se mají plně soustředit na umučení a smrt Páně. Zároveň, ale připomíná zvyk sahající až k pohanským kořenům – vynášení Smrti (Smrtholky, Moreny, Morany, Mořeny, Mařeny...).

Smrtka – figura ze slámy nasazená na dřevěném kříži, oblečená do ženských šatů a na krku zavěšené vejdukky nebo prázdné šnečí ulity - Ty symbolizovaly smrt, prázdnotu nebo život, který již pominul . Celkově Smrtka ztvárňovala zimu, chlad, tmu, nemoce všechno zlé.

Obchůzka byla především dívčí záležitost. Dívky za zpěvu a říkanek obřadně prošly se Smrtkou celou vesnicí. Za vesnicí byla Smrtka nějakým způsobem zneškodněna – utopena, spálena, shozena ze skály.... A tím byla symbolicky zneškodněna zima a všechno špatné a zlé. Od místa zneškodnění se rychle utíkalo pryč, aby je smrt nedohonila. Někde se i věřilo, že kdo bude poslední tak do roka zemře sám či někdo z jeho rodiny.

V některých krajích se již v tento den přinášelo zpět do vsi líto ... létěčko, byl to symbol přicházejícího jara a všeho nového. Malý zelený stromek (někde jen větvička) pestře nazdobený pestrými pentličkami, papírovými ozdobami, barevnými vejdukky, čtverečky barevného kanafasu. Na vrcholek se často upevňuje malá panenka – Smrtholka.

*Smrt chodí po vsi, má velký fousy,
už nemůže choditi, musíme ji nositi,
od města k městu nesem nevěstu,
jestli nám nic nedáte, tak vám ji tu necháme.*

*Nesem, nesem Smrtku,
k zelenému čtvrtku,
až tu Smrtku odnesem,
nové léto přinesem.*

*Smrt plave po vodě, nové léto k nám jede,
s červenými vejci, žlutými mazanci.
Jakej je to mazanec, bez koření, bez vajec?
Fiala růže kvést nemůže,
až jí Pánbů z nebe pomůže.
Svatej Petr z Říma přines flašku vína
a my jsme se napili, pána boha chválili.*

- Na Bydžovsku se dával za okno len, aby ten rok nikdo nezemřel.
- Sochy Krista na křížích se zahalují fialovou rouškou.

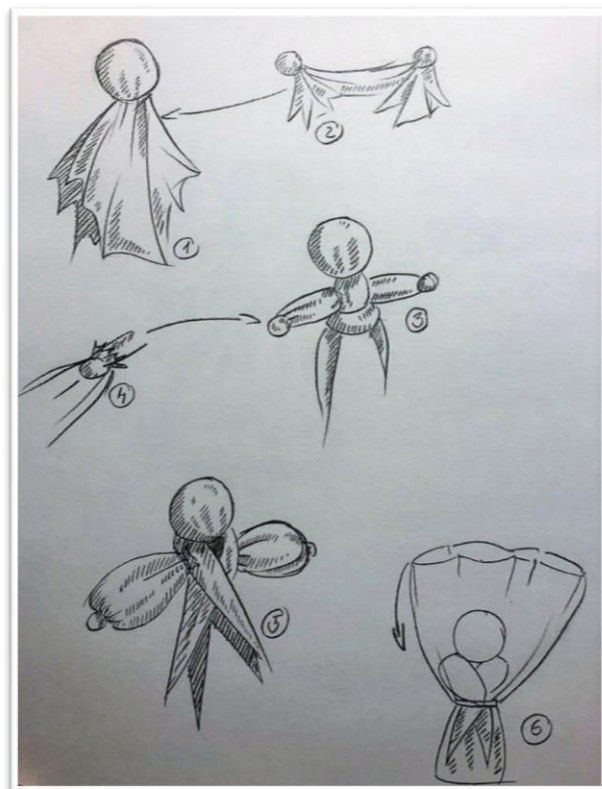
Výroba hadrové panenky – Popky

Hlavičku panenky vymodeluj z vaty, ovčího rouna nebo nějaké cupaniny. Přetáhni vymodelovanou kuličku tkaninou a pevně zavaž nití. Zbytek tkaniny pod hlavičkou rozděl na dvě půlky - obr.1.

Z proužku tkaniny vymodeluj váleček dlouhý na dvě paže. Váleček také vyplň a vlož pod hlavičku, kde ho upevni zbytkem rozdělené látky obyčejným uzlem.

Na konci válečku udělej nití kuličky, to budou ruce. – obr. 2,3,4.

Z odstřížků látky už můžeš vyrobit podle vlastní fantazie, rukávy, šáteček přes prsa - obr. 5, sukénku - obr. 6, zástěrku, na hlavu šáteček. Můžeš také vyrobit panence vlasy třeba z nití, bavlnky a zaplést ji copy. Na závěr namaluj obličej.

Výroba píšťalky

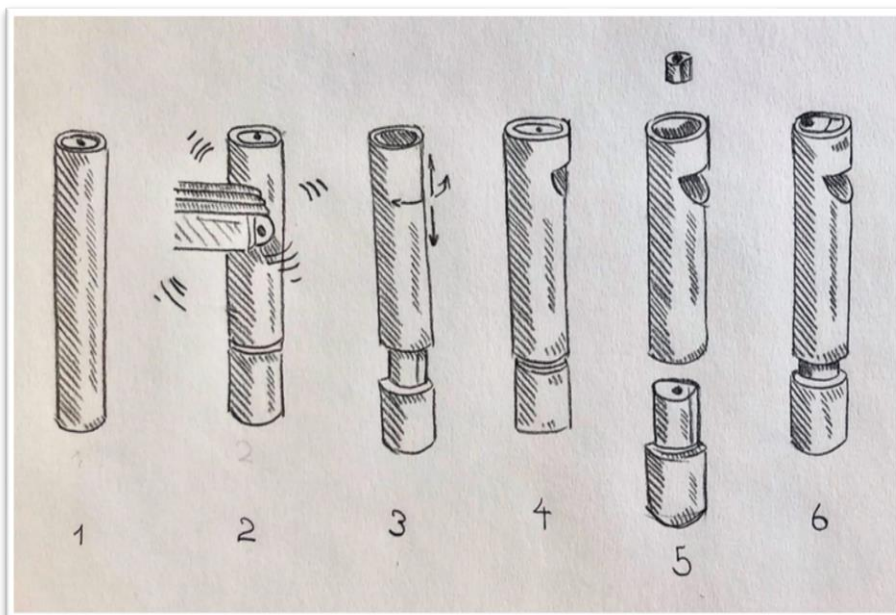
Na jaro se dříve kluci mimo jiné těšili také proto, že budou moci udělat vrbovou píšťalku. Správně se dělá zjara, kdy jsou vrbové proutky plné mízy. Ani v létě není výroba píšťalky složitá, jen se o něco hůř hledá správný proutek a o něco obtížněji se uvolňuje kůra

Z prutu vrby (může být i bez), kde nejsou žádná očka, si uřízněte opatrně asi 10 - 15 cm kousek silný jako malíček – obr 1. Zářezem kolem dokola rozdělte kůru a její větší část střenkou nože naklepte (oklepte), aby šla snadněji oddělit od dřeva – obr. 2.

Při otloukání jistě pomůže toto zaříkávání:

*Votloukej se píšťaličko,
votloukej se, mízo-lízo!
Nebudeš-li se votloukati,
budu na tě žalovati.
Císaři pánu, on ti dá ránu,
až odletíš ke zlatému džbánu.
A ze džbánu ke studnici.
Přijdou na tě čtyři vlci,
Pátá liška, šestej pes,
Sežerou tě ještě dnes.
Mízo-lízo, zčersta lez !!!*

Proutek uchop pevně do obou rukou a kroutivým pohybem zkus uvolnit kůru od dřeva – obr. 3. Když kůra povolí, vyřízněte zářez, o který se vzduch při pískání rozráží. Volný prut z kůry vytáhněte, oddělte „jazyk“ – malý kolíček mezi koncem a zářezem – a z jedné strany ho seřízněte. Odříznutý „jazyk“ vsuňte zpátky do píšťalky z jedné strany, volný prut zkratě, zarovnejte nožem a vraťte na původní místo z druhé strany – obr. 4, 5, 6.

Píšťalka je hotová, můžete zkusit zapískat. Když se to nepovede napoprvé, nic se neděje, je třeba najít správnou vzdálenost volného prutu od zářezu v píšťalce. Pozor, ať neporušíte proužek kůry u zářezu, to by píšťalka nefungovala. Po „rozpískání“ se může zasouváním a vysouváním volného prutu měnit tón píšťalky.

Recepty:

Čaj proti jarní únavě

*1 list šalvěje, 1 list rozmarýnu,
1 list pelyňku, 2 řebříčkové natě,
2 třezalkové natě, 3 listy kopřivy.*

Bylinky vylouhujeme, ochutíme citrónem a medem.

Jarní bylinková velikonoční polévka

2,25 l vody, 40g másla, 40g hladké mouky,

2 hrsti pažitky, petrželky a bylinek (kopřivové listy, lístky fialek, chudobky, jahodník, pampeliška),

1 žloutek, mléko, osmažená houska (nebo svítek)

Do hrnce nalijeme vodu a z másla a hladké mouky uděláme světlou jíšku, kterou zavaříme. Bylinky opereme, jemně nakrájíme, krátce na másle podusíme a vložíme do polévky. Zjemníme žloutkem, který rozkvedláme v mléce.

Zahustíme osmaženou houskou nebo svítkem.